

XX

C o l l e c t i o n   d e   I n t e r l i n g u e

XX

-1-

J i ř i   M a r e k
autor laureat

L I   M A T R E   P A R L A

Autorisat traduction ex li originale tchec de
Josef Křesina

"...Yo acorda con plesura, que mi raconta va esser traductet in un lingue de tam ampli valore. Yo opine, que noi deve usar omni medies, queles es apt a vigilar e alarmar li homanité e queles va ducter al final reconciliation. Yo desira vos mult successe in li propaganda del idé del pace permanent inter li nationes..."

Citate ex li lettre del autor adressat al traductor.

Groningen

Interlingue Institute Nederland

1954

BIBLIOTHÈQUE

Li AM 206b

La Chaux-de-Fonds

LI MATRE PARLA

Yo narra a vu, senior, ti ci historie pro que vu ocupa vos pri li scription e pro que yo opine, que li témpor ha venit por que it mey esser audit in un circul plu larg quam ti de mi etern isolation. It es vor tache fixar mi paroles, queles cari li arte in tal maniere qual it es customari in li litteratura. E ples dar a ili, yo peti vos, omni fortie e indignation e omni tristess e advertiment atingibil in un scrit historie. To es necessari pro que forsan poc gente va creder to, quo yo va narrar.

Yo vive in un luat habitation quam un fémina absolutmen inconosset e on trova pri me necos frapant. Presc nequi conosse me. Du fenestres de mi chambre regarda vers li strade sin li sole e tra lor cortines yo specta vers li oposit mures del domes. Yo ne besona haver un perspective plu bell, yo specta ya solmen in li passate.

Un vez, du vezes in li die yo es incontrat de habitantes ex mi dom, quande yo surti con mi nigri tasca por far compras e bentost yo denov retroveni. Yo vade lentmen, mi cordie es malad e yo es anhelant.

Esque vu nequande havet li idé, quant mult abandonat féminas surti in tal maniere e nequi atente les? Li vive circum ili ne existe por les, estalages ne brillia por les, nequi expecta les, ma ili támen vive quasi in li extremitá de omni evenimentes, quam lor ombre. Or támen omnicos, quo eveni, tucha les tam quam tis, qui trinca li vive per lor plen boccas. Ma detra ili trova se alquo pesant quasi un dolore, pri quel nequi save alquo plu, li tot vive ruinat, pri quel on ne parla plu.

"Ti old seniora ex li terr-etage, on usualmen di

pri me, surti por far compras.

Ma un die li dom-administradora remarcet li date de mi nascentie e ella frappat su manus junt.

"Vu es realmen tot yun! Ma de u vor capilles blanc?"

"It es caus mult coses, seniora! E yun yo ne es. Yo pensa quelcvez, que yo have ja mill annus.

Tande ella comensat rider e in sam témpor ella regardat incert e trist, quam si ella vell compatir me. Ma proquó compatir? Mi vive ne ha esset sempre tal, qual it es nu. In anteyan témpor it esset mem tre bell. Noi vivet bon, yo e mi marito, noi vivet felici, quande nor infante ha nascet.

Certmen in ti eveniment on trova necos extraordinari, esque ne ver, tal aferes experi ya milles de homes in lor vive. E yo presc time, que vu ne va notar un raconta tam ordinari. Ples esser, yo peti vos, tolerant un moment ancor.

Li guerre ha arivat. Anc to es comprensibilmen nequó special, noi omni ha pervivet it e noi omni save mem tro bon, qual it esset. Ma esque it ne sembla vos, que it absolutmen ne suffice: li guerre? It es solmen un parol, quelc sones, queles ne mem aproximativmen posse expresser quant horrore it contene. It ne es li rect parol, yo opine, it es tro moll, it vell dever strider, bruir, it vell dever far sentir dolore, it vell dever odorar quam pulvere e siccat sangue - e tande it vell esser ancor necos in comparison con li realitá.

In ti guerre mi marito partiprendet li combatte. Ne con li arme in su manu; to ne esset possibil che noi. Il esset arestat e condannat al morte pro activitá subversiv. E yo stat abandonat con mi infante.

It es necessari, que vu capi du coses: li horrore e pesantie del parol guerre, quande omni homal actiones perdi lor sense, quande li morte sedenta se con li viventes al comun table, e quam contrarie li charme e delicatesses del infante, qui in su dorme tene su litt puniettes compresset, quam si it vell voler capter li fugitiv somnie.

It es necessari, que vu justmen descri, lass nos dir, li scene tam quam sequent: Li sole jetta su luce sur li pedvia in li parc e li infante gambea

in li medie, il brui e siffla movente du litt bras-
se quam un piston. Qui di, que it es passage in li
parc, u on excava fosses protectional e u vade ho-
mes fatigat, regardant vers li suol? It es ya un
tren e it avansa sur li reles, it es un splendid a-
ventura e li monde es bell pro que tu posse change-
ar it per un sol move del ocules.

E poy, quando il prende su cavallette, quel have
su cape deruptet! Li pezze de ligne es in ti moment
reviventat; sur su crup cavalca un litt puer; il
agita su capillat capette-bulette, ma il absolutmen
ne aspira representar un delicato, il es un fort
mann, il es un cavalliero, il galopa sur vias e
non-vias, il salta trans barrages. Nequando ti ca-
valcada va trovar su fine. E just in ti moment il
es lurat de un sparro avan li fenestre, e li ca-
vallette cade sur li suol, it es ya un inutil ob-
jecte sin vive. Ta avan li fenestre trova se un
sparro chiripant! Tande li micri nase adhere aplat-
tat al vitre e astona se: "Proquó it ne atendet til
nu? Proquó it agitat su caudette? E quo di li spar-
ro, si it ne save parlar?"

Pos poc témpor denov un colorosi balle es mult
plu bell quam li sparro; nequó posse far se aquiva-
lent a su bellitá, durante que it salta up alt til
li ciel e poy reveni e tam risibilmen batte li suol
che ti.

E interim li adultes passa preter proclamations
significant li guerre, li tormento e li morte.

E li grass fingrette jace in un libre, it repte
sur li págines printat, it mispassua avan images,
queles es tam bell: gente in autos, un cocherio con
li knut, un vapor-nave sur li fluvie... E poy it ne
plu es un fingrette, it es un litt cheminé-scrappa-
tor e il climba un scale, un-du, un-du.

"Mama, ú li scrappator de cheminés ea por dor-
mir? E qui extinte li astres? Esque li sole es plu
grand quam mi platilette?"

Omni infantes es bell e bellissim, quando ili es
in li moment del indormida; ili cade profund in
somniaes quam in li cussinettes e durante que lor
fatigat ocules solmen se clude, sur li boccas de i-
li ja vaga un subrise; poy li cavallette sin su
cap, li balle e li sparro sedenta se sur li lett-

l'ètere e ili dura viver pro que li bellità de ti ci
mande fini nequande.

Proquò yo narra tam longmen pri omni to? Pro que
yo ha videt mi infante marchar por esser mortat. Il
marchat con li astonat regarde del infant, il eat
stupefat per omnicos quo esset circum le, il eat
tenente li manus de altres e ili omni marchat in
tal procession; ili marchat por esser mortat e ili
esset tam micri, tam tendri, tam ímpotent.

Mi litt puer... No, yo ne va plorar, ples ne ti-
mer, solmen mi voce es trement; li lamentation ja
ante long témpor ha passat, solmen li horrore ha
restat che me, ma li horrore ne plora.

To ci va deve anc descriir just e precismen. It
esset un inconsolativ nud region e un solitari via.
ductet along li reles; sur it jacet mudde siccat. E
in it trampla gambettes de infantes; super ili on
vide li nebulat ciel e necos move in li circumtá;
ni un folie ne treme; to es tro horribil; mem li
vente es ahontat e li árbores sta sin moventie; si
ili ne vell har possedet lor radicas incresset pro-
fundmen in li terre, ili certmen vell har fugit pro
horrore. Li tot region es silent, ínmobil, terri-
bil, quam un fantom, it mem ne spira. Solmen ti
procession avansa, litt infantes queles hat videt
ja tro mult horribil coses. Ili avansa sin criada
pro que ili ne comprende to, quo eveni; ili avansa,
li tot procession, quam si ili vell ear hem venient
ex li scola e ili tene un altru decentmen ye li ma-
nus. E tis, qui garda, clapota per lor sapates sub-
forjat. Quasi in tal maniere ples notar to e ples
dir: ili marchat por esser mortat, ti infantes.

Yo remarcát les durante que on transportat me
junt con altri féminas in li trelliat vagones along
li infinit long via al loc del morte, quel ili no-
minat li loc del destination. It esset un via cru-
elmen dur, noi sentit sete e fame, alcunes ex noi
hat morit, ma li max grand dolore esset causat per
que on hat forprendet nor infantes. Ti incertitá
esset horribilissim; quo on va far con ili? Esque
on va prender les con se? On va cluder les in or-
fan-asiles e on certmen va punir les in un rigorsí
maniere. To esset cruel, ma sub omnicos noi trovat
alquel consolation: omni to es suportabil, it resta

li cose cardinal, que li infantes va viver. Noi self ne importa plu...

Poy along li relvia passat li procession del infantes, it avansat silent preterpassante li transport, quel haltat ci ja un tam long témpor, it marchat decent e silent sur li via, in li fine de quel cheminés fumat.

Quande noi stat compresset apu li trelliat micri fenestre, yo remarcet ti infantes, e adplu yo hat remarcet anc mi infante. Mi filietto! yo ha exclamat e in li últim reflexe del conscientie yo videt qualmen il tornat se, quam si il vell har audit, ma just tande yo esset forpussat del fenestre per li céteri féminas; anc ili desirat spectar e noi omni ja esset tot dement. Yo jacet sur li suol del vagon e on pedpresset me, yo esset conscient pri necos plu, absolutmen nullcos. Ma poy ex li vagon sonat subitmen un lamentation tam horrorosi, que on comandat avansar li transporte; ti plora del matres fluteat quam un fluvie e it ne posset esser stoppat ni per insultationes, ni per batt-colpes e mem ni per tirada.

Poy li féminas comensat denov consolar unaltru (nam it existe un cose, quel have null fine, a saver li espera), que proprimen ili ne esset nor infantes. Mem yo ne posset, on dit, reconosser mi infante pro que it simplicmen ne trovat se ta. tal hasardes ne ocasiona. Ili esset ne nor infantes, it ne posset esser ili, nam on va tractar les plu bon, on va colocar les in asiles por orfanes, ma on va lassar les viver.

No, ili ne es nor infantes, repetit li féminas, ili es infantes tot alien.

Ma qualmen comprender to: alien? Nor cordies ya esset ruptet pro ili.

Talmen dunc in tal procession marchat mi litt filietto, li rosi puerette, mi car subrisor, qui cuidat u li astres ea por dormir. E si it ne esset il, it esset un altri tal. Ma li morte esset egal por omni, li morte del infantes ductet in procession, del infantes, de queles fingres del ped es salient tra li fores de lor strumpes, qui essuya per palmes lor sordidat nasettes e have lor fin capilles quam nestes de sparros. Existe vermen paroles,

queles vell justmen expresser ti ci horrore? Esque on posse realmen notar scriente to, quo in ti mente sentit li matres?

Lu max grand mal esset, que yo restat vivent, que yo ne posset morir, malgré que mi cordie ja stoppat desde long témpo! Li morte forsan ne posset pro honte regardar vers mi facie e dunc yo sempre restat vivent e yo retrovenit ex omni to a mi hem. Ma mi filietto ne ha revenit.

Vi, to es mi tot historie: yo videt mi propri infante marchar por esser mortat.

In li guerre it es ya fate, in li guerre mem li infantes combatte, talmen dit alqui in li reunion. Ma to ne es ver, li infantes ne combatte, li infantes solmen suffre. Nam li combattentes in li guerre es sempre poc, ma li victimas es abundant e li suf-frentie es sin fine.

Proqué yo narra to a vu? Proqué yo vole, que vu mey notar ti horrosi historie, etsí li gente certmen va sospirar, que ili just hodie vell preferer leer seren historiottes pri amore e bell objectes?

Pro que on parla pri un novi guerre. In mi solitá certmen li guerre ne posse rupter necos plu, in mi vacuitá it ne posse furter necos. Ma on trova támen féminas, de queles li infantes vive e avigila se con li san ridette quan mi filietto e ili indormi egalmen fatigat, have simil luddettes, e lor frontes es ventolat per li brisa de somnies infantin.

Por ti omni ples scriir, que yo vigila. Por que anc ellas mey vigilar. Que interim, durante que on parla pri li guerre e acutisa armes, yo pensa solmen pri li criada del infantes marchant por esser mortat. Por que anc ellas mey pensar pri to. E si yo ea tra li parc, yo ne vide li infantes, queles lude ta, ma tis queles perdit lor vive in li guerre. Ti processiones de astonat condannates al morte, queles sur li sill del morte questiona, ca li sole es tam grand quam lor platilettes.

Yo escuta atentivmen, quo di li potentes pri li guerre. Yo, li matre, qui have mill annus, es trapicat per milles de dolores. Nequí posse summar li

tombes de omni mi infantes, pro que omni ti mortates esset mi infantes. E nequí posse rendir me ti infante ex ili, qui presset se ad me per su rondet-ti manuettes.

Li guerre? No, su existentie ne es plu possibil, li passus del infantes, queles marchat por esser mortat, tambura alarme: it posse esser null guerre!

Mi nómin es Maria, mi nómin es Catharina, mi nómin es Ráchel, mi nómin es Pénélopé. Yo have mill nómines e yo es li eterni matre del munde universal.

On parla pri li guerre, ma yo ne audi lor parladá. Yo audi li babillada de infantes e yo audi li criada de mortates.

Yo extende mi brasses, ples REGARDAR vers me, yo extende mi brasses por impedir omni ti horrore. Yo va impedir it. E in casu de necessitá yo va adpresser mi old manus, queles nequande plu va cares-sar un infante, yo va adpresser les al gúttur de tis, qui parla pri li guerre.

- o - o -

+++++
Interlingue Institute Nederland
Groningen

